

Asya Studies

AcademicSocialStudies/Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 7 - Number: 23 p. 65-72, Spring 2023

Öğretmenlerde Mağduriyet ve Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Hilvan Örneği* **

*Examining the Relationship Between Victimization and Anxiety in Teachers: The
Example of Hilvan*

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1198599>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
03.11.2022

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
10.02.2023

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.03.2023

Asya Studies

Eyyüp Birlik
Millî Eğitim Bakanlığı
eyyupbirlik@gmail.com
ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0003-4057-4407>

Gökhan Genç
Millî Eğitim Bakanlığı
gokhan-1711@hotmail.com
ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-5034-9484>

Cemal Azkın
Millî Eğitim Bakanlığı
cemalazkin42240124@gmail.com
ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0003-1999-6314>

* “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır.

** Bu makalede 2020 yılı öncesi verileri kullanılmıştır. Bu sebeple geçmişe yönelik Etik Kurul Onayı alınamamış ve bu durum makale içinde ULAKBİM TR DİZİN kararına uygun şekilde “Etik Kurul Beyanı” bölümünde açıklanmıştır.

Öz

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin geçmişte yaşadıkları mağduriyetlerin kaygı düzeylerini etkileyip etkilemediğini belirlemek, mağduriyet ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu çalışmada korelasyonel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın evreni, Şanlıurfa ilinin Hilvan ilçesinde 2018-2019 eğitim öğretim yılı bahar döneminde ortaokul ve liselerde görev yapan 435 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Münferit gerekçelerle ulaşılamayan ve araştırmaya katılmak istemeyen öğretmenler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca ölçek formlarının bazı maddelerine cevap vermeyen öğretmenler de araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini etkilememesi amacıyla araştırmaya dâhil edilmemiştir. Evrende bulunan 435 ortaokul ve lise öğretmeninden 361’i bu araştırmaya katılım sağlamıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeğinden elde edilen puanlar kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından elde edilen veriler Pearson Momentler Çarpım Korelasyon analizi ile incelenmiştir. Araştırmada ortaya çıkan bulgulara göre Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeğinin Fiziksel Mağduriyet ve Sosyal Mağduriyet alt boyutları ile Beck Anksiyete Ölçeğinin Subjektif Kaygı, Somatik Semptomlar alt boyutları ve Beck Anksiyete Ölçeğinin toplam puanı arasında orta ve yüksek düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Beck Anksiyete Ölçeğinin Subjektif Kaygı, Somatik Semptomlar alt boyutları ve ölçeğin toplam puanları ile Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeğinin Sözel Mağduriyet, Siber Mağduriyet, Cinsel Taciz, Kişisel Mülkiyet Suçları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Mağduriyet, Kaygı, Öğretmene Şiddet

Abstract

The aim of this research is to determine whether the past victimization of teachers affects their anxiety levels and to examine the relationship between victimization and anxiety levels. Correlational research method was used in this study. The universe of the study consists of 435 teachers working in secondary and high schools in the spring term of 2018-2019 academic year in Hilvan district of Şanlıurfa province. Convenience sampling method was used in the study. Teachers who could not be reached for individual reasons and who did not want to participate in the research were not included in the research. In addition, teachers who did not respond to some items of the scale forms were not included in the study in order not to affect the validity and reliability of the research. 361 of 435 secondary and high school teachers in the universe participated in this research. Scores obtained from the Multidimensional Teacher Victimization Scale and Beck Anxiety Scale were used as data collection tools in the study. The data obtained from the data collection tools were analyzed with Pearson Product Moments Correlation analysis. According to the findings of the study, a moderate and high level of positive and significant correlation was found between the Physical Victimization and Social Victimization sub-dimensions of the Multidimensional Teacher Victimization Scale and the Subjective Anxiety, Somatic Symptoms of the Beck Anxiety Scale and the total score of the Beck Anxiety Inventory. No significant relationship was found between the Beck Anxiety Scale's Subjective Anxiety, Somatic Symptoms sub-dimensions and the total scores of the scale and Verbal Victimization, Cyber Victimization, Sexual Harassment, and Personal Property Crimes of the Multidimensional Teacher Victimization Scale.

Keywords: Victimization, Anxiety, Violenceagainst Teacher

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Birlik, E., Genç, G. & Azkın, C. (2023). Öğretmenlerde Mağduriyet ve Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Hilvan Örneği. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(23), 65-72.

GİRİŞ

Okullarda eğitim ve öğretim yaşantıları öğretmenlerin rehberliğinde gerçekleştirilmektedir. Öğretmenler sınıf ortamlarında öğrencilere öğrenmeyi öğreten liderlerdir. Bu durumda öğretmen ve öğrenciler arasındaki etkileşim, öğrenme sürecini doğrudan etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Günümüz eğitim-öğretim yaklaşımlarına göre öğretmenlerden beklentiler çağdaş eğitim ilkelerine göre değişmiştir. Bu durumda öğretmenler sadece ders işleyen ya da sınav uygulayan kişiler olarak değerlendirilmemekte aynı zamanda birer lider, rehber, değerlendirici, izleyici ve organizatör olarak görülmektedirler (Demir, 2011: 69). Öğretmenler öğrenci davranışlarını olumlu yönde değiştiren, öğrencileri belirlenmiş amaçlara göre yetiştiren, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini gerçekleştirmesi doğrultusunda onlara liderlik eden, öğrencileri araştırmaya, sorgulamaya, problem çözmeye, yaratıcı ve esnek düşünmeye yönlendiren, çevreden gelecek olası tehlikelere karşı onları korumaya çalışan koordinatörlerdir. Bu denli önemli ve kritik bir rol üstlenen öğretmenlerin psikolojik ve fiziksel olarak sağlam olması, mesleki motivasyonun ve mesleki doyum seviyesinin yüksek olması, mesleki tükenmişlik düzeylerinin az olması ve öğrencileri ile sağlıklı bir iletişim kurabilmeleri oldukça önemlidir.

Öğretmene şiddet, okul veya çevresinde okula ilişkin bir nedenden ötürü öğrenci, veli veya herhangi birinin içinde bulunduğu kişi ya da grup tarafından öğretmene zarar vermeyi amaçlayan fiziksel, sözel, siber, cinsel, eşyaya yönelik gibi farklı şekillerde gerçekleştirilen olayların tümüdür (Özdere ve Terzi, 2018: 69). Öğretmenlerin maruz kaldıkları şiddet olayları ise öğretmenlerde mağduriyet olgusunu meydana getirmektedir. Öğretmen mağduriyeti öğrenci ile iletişim, iş doyumunu ve motivasyonu olumsuz etkilemektedir. Öğretmenlerin mağduriyet yaşantıları, fiziksel ve psikolojik belirtilerin artması, daha yüksek tükenmişlik düzeyi, stres ve performans düşüklüğü, okul güvenliğinin azalması, moral ve iş tatmini duygusunun düşmesi gibi olumsuz sonuçlarla ilişkilidir (Ingersoll, 2001: 503; Özkılıç ve Kartal, 2012: 3436).

Alanyazında yapılan araştırmalar okulda şiddet ile ilgili oldukça çarpıcı bilgiler sunmaktadır. Özkılıç'ın (2012) çalışmasında öğretmenlerin %40,9'unun, Cumaoğlu'nun (2007) çalışmasında ise %50'sinin şiddete uğradığı tespit edilmiştir. Özdemir (2012) tarafından yapılan çalışmada 902 öğretmenin %24'ü duygusal/psikolojik şiddete, %15'i sözel şiddete, %6,3'ü fiziksel şiddete ve %4,6'sı da cinsel şiddete uğradıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca çalışmada öğretmenlerin %26'sının özellikle sınıf düzenini bozma ve kendilerini korkutmayı amaçlayan söz ve davranışlara maruz kaldıklarını, %22,5'inin kişisel eşyalarına (araba, ev vb.) zarar verildiğini, %20,7'sinin açıkça veya imalı biçimde tehdit edildiklerini, %12,7'sinin hakarete uğradıklarını, %10,8'i kendilerine lakap takıldığını veya alay edildiğini, %8,4'ü ise öğrenciler veya onların ailelerinin fiziki saldırısına uğradıklarını ifade etmişlerdir. Özdere ve Terzi'nin (2018) 604 öğretmenle yaptığı araştırma bulgularına göre ise katılımcıların %20,9'unun farklı şekillerde gerçekleşen toplam 236 şiddet vakası yaşadığını belirlemiştir. Katılımcıların en sık olarak sözel, en az ise diğer (cinsel ve siber) şiddete uğradıkları tespit edilmiştir. Yaşanıldığı ifade edilen 236 şiddet olayının %68,2'si sözel, %15,7'si eşyaya yönelik, %9'u fiziksel ve %7,2'si diğer tür (cinsel ve siber) şiddet olarak gerçekleştiği belirlenmiştir. Uğranıldığı belirtilen toplam 236 şiddet vakasının %69,9'unun öğrenciler, %21,6'sının grup ve %8,5'inin ise veliler tarafından gerçekleştirildiği bulunmuştur. Saldırganın öğrenci olduğunun belirtildiği şiddet olaylarının %43,6'sının sözel, %14,8'inin eşyaya yönelik, %6,4'ünün cinsel ve %5,1'inin ise siber şeklinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Öğrenci ve/veya velinin içinde bulunduğu grup saldırıları incelendiğinde, gerçekleştiği belirtilen şiddet olaylarının %18,2'sinin sözel, %1,7'sinin diğer (cinsel ve siber), %1,3'ünün fiziksel, %0,4'ünün ise eşyaya yönelik şiddet olduğu bulunmuştur. Veliler tarafından gerçekleştirilen şiddet olaylarının %6,4'ünün sözel, %1,3'ünün fiziksel, %0,4'ünün eşyaya yönelik ve diğer (cinsel ve siber) şiddet olayları olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın şiddet olaylarının tekrarlanma sıklığına ilişkin bulguları incelendiğinde ise, olayların genellikle tek seferlik, münferit olaylar olduğu görülmektedir. Uğranıldığı belirtilen şiddet olaylarının %72,9'unun bir defa, %21,6'sının iki defa, %5,5'inin ise en az üç defa gerçekleştiği belirlenmiştir.

Buna veriler göz önünde bulundurulduğunda okulda şiddet olgusunun başta öğretmenler olmak üzere okuldaki tüm paydaşları olumsuz yönde etkileyen ciddi bir sorun olduğu görülmektedir. Fakat okul şiddeti konulu çalışmalarda genellikle öğrenciye yönelik şiddetin daha sık incelendiği; yönetici, öğretmen gibi diğer okul paydaşlarına yönelik şiddetin araştırıldığı araştırmaların ise daha az olduğu görülmektedir (Espelage, Anderman, Brown, Jones, Lane, McMahon, Reddy ve Reynolds, 2013:76; McMahon, Martinez, Espelage, Rose, Reddy, Lane ve Brown 2014:754; Wilson, Douglas ve Lyon 2011: 2355). Fakat öğretmenlere yönelik şiddet probleminin düşünülen aksine çok daha büyük, sonuçları açısından daha ciddi olduğu, hatta öğretmenlerin şiddete uğrama olasılığının öğrencilerden üç kat daha fazla olduğu

ifade edilmektedir (Kondrasuk, Greene, Waggoner, Jacqueline, EdwardsveNayak-Rhodes, 2005: 640). Buna göre bu alanda yapılacak araştırmaların bu sorunun çözümüne yönelik yol gösterici bilgiler sunması açısından önemlidir.

Bu araştırmada öğretmenlerin, geçmişte yaşadıkları mağduriyetlerin kaygı düzeylerini etkileyip etkilemediği, mağduriyet ve kaygı arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Korelasyonel araştırma, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği araştırmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009: 221). Bu araştırmada da mağduriyet ve kaygı değişkenleri arasındaki ilişki incelendiğinden bu model tercih edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, Şanlıurfa ilinin Hilvan ilçesinde 2018-2019 eğitim öğretim yılı bahar döneminde ortaokul ve liselerde görev yapan 435 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışma evreni 435 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Münferit gerekçelerle ulaşılamayan, araştırmaya katılmak istemeyen öğretmenler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca ölçek formlarının bazı maddelerine cevap vermeyen öğretmenler de araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini etkilememesi amacıyla araştırmaya dâhil edilmemiştir. Buna göre evrende bulunan 435 öğretmenden 361'i ile bu araştırma gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği ile elde edilmiştir.

Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği Yang, Jenkins, Fredrick, Chen, Xie & Nickerson (2018) tarafından geliştirilmiş, Birlik (2021) tarafından Türkçeye uyarlanmış Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği 24 madde 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik analizlerinde; dil eşdeğerliğinin $r=0,86(p<0,01)$, ölçüt geçerliğinin $r=0,64(p<0,01)$ olduğu belirlenmiştir. Yapı geçerliliği için yapılan AFA sonucunda toplam varyansın %71,2'sini açıklayan altı faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ortaya çıkan bu yapının model uyumu DFA ile test edilmiş ve uyum indekslerinin ($\chi^2/sd=1,5$, RMSEA=0,074, RMR=0,083, GFI=0,86, AGFI=0,92, NFI=0,92, NNFI=0,97, IFI=0,97, CFI=0,97, RFI=0,91) iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Güvenirlik analizlerinde; iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0,93$, test-tekrar test güvenirligi $=0,93(p<0,01)$, iki yarı güvenirligi $r=0,83(p<0,01)$ olarak belirlenmiştir. Madde toplam korelasyon değerlerinin ise $r=0,48$ ile $r=0,71$ arasında değiştiği belirlenmiştir.

Beck Anksiyete Ölçeği Beck, Epstein, Brown & Steer (1988) tarafından, kişinin yaşadığı anksiyete belirtileri sıklığının belirlenebilmesi amacı ile geliştirilen, Ulusoy, Şahin ve Erkmen (1996) tarafından Türkçeye uyarlanan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçek 12 yaş ve üstü (ergen ve erişkin) bireyler için kullanılmaktadır. Ölçek iki alt boyut ve 21 maddeden oluşmaktadır. 1, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17 ve 19. maddeler "subjektif kaygı", 2, 3, 6, 12, 13, 18, 20 ve 21. maddeler ise "somatik semptomlar" alt boyutu altında yer almaktadır. Kişilerin kendi kendilerine yanıtlayabilecekleri bir ölçektir. Formun başında ölçek ve uygulamasına dair bilgiler yer almaktadır. Ölçekte alınabilecek puan aralığı 0-63 arasındadır. Ölçekten alınan toplam puanın yüksekliği, kişinin yaşadığı anksiyete seviyesini göstermektedir. Ülkemizde geçerlik güvenirligi Şahin, Ulusoy ve Erkmen (1998) tarafından yapılan ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .93, test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise; $r=0,57$ olarak belirlenmiştir. Ölçeğin derecelendirilmesi 0-7 Puan: Minimal Anksiyete 8-15 Puan: Hafif Anksiyete 16-25 Puan: Orta Düzey Anksiyete 26-63 Puan: Şiddetli Anksiyete şeklinde olmaktadır. Ulusoy, Şahin ve Erkmen (1996) tarafından ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı, .93 olarak saptanmıştır. Test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise; $r=0,57$ 'dir.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeği katılımcılara sunulmuştur. İlçedeki tüm ortaokul ve liseler Hilvan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün izni ile ziyaret edilmiştir. Öncelikle katılımcılara çalışmanın amacı ifade edilmiştir. Anket sorularına verilen cevapların sadece bu araştırmada kullanılacağı, gizli tutulacağı, ölçeklere isim yazmak zorunda

olmadıkları ve araştırma tamamlandığında ölçeklerin imha edileceği belirtilmiştir. Ölçeklerdeki sorulara içtenlikle yanıt vermeleri istenmiştir. Uygulamanın yapıldığı gün çeşitli sebeplerle okulda bulunmayan, okulda bulunduğu halde araştırmaya katılmak istemediğini ifade eden öğretmenler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bunun yanında bazı soruların yanıtı bırakıldığı ve aynı maddeye birden fazla cevap verildiği belirlenen ölçekler çalışmanın güvenilirliğini etkilememesi açısından dâhil edilmemiştir. Buna göre evrende bulunan 435 öğretmenin 361'i ile araştırma gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde öğretmenlerin mağduriyet düzeyleri ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu doğrultuda katılımcılara uygulanan Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği ile Beck Anksiyete Ölçeği uygulanmış, elde edilen puanlar arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpım Korelasyon analizi ile incelenmiştir. Korelasyon katsayıları “0,70-1,00” aralığında “yüksek”, “0,69-0,30” aralığında “orta”, 0,29 ve daha az değerlerde ise “düşük” düzey olarak yorumlanmıştır (Büyüköztürk, 2006). Ayrıca ölçeklerin geçerlik güvenirliği paket programlar yardımıyla test edilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde SPSS 20.0 paket programı kullanılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği'ne uygulanan açıklayıcı faktör analizi sonucu, toplam varyansın %73,9'unu açıklayan altı faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu yapının model uyumu doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş ve uyum indekslerinin iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Güvenirlik analizlerinde; iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0,95$, iki yarı güvenirliği $r=0,86(p<0,01)$ olarak belirlenmiştir. Madde toplam korelasyon değerlerinin ise $r=0,50$ ile $r=0,73$ arasında değiştiği belirlenmiştir. Beck Anksiyete Ölçeğine uygulanan açıklayıcı faktör analizi sonucu, toplam varyansın %71,8'ini açıklayan iki faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Yapının doğrulayıcı faktör analizi değerlerinin de iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,91, Test-tekrar-test güvenirliği için aynı katılımcı gruba iki hafta arayla aynı ölçekler uygulanmış uygulamalar aralarındaki korelasyon katsayısı incelenmiştir. Buna göre test-tekrar test katsayısı $r=0,62$ olduğu belirlenmiştir.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırmada kullanılan veriler 2018 yılında toplanmıştır. Bilindiği üzere TÜBİTAK ULAKBİM TR DİZİN'deki verilerden 2020 ve öncesindeki çalışmalardan Etik Kurul İzni istenmeyeceği yönünde bir karar almıştır. Bu çalışma Asya Studies dergisine 2022 yılında gönderilmiştir. Geriye dönük etik kurul beyanı alınmayacağından bu araştırmada etik kurul beyanı alınmamıştır.

BULGULAR

Bu araştırmanın öğretmenlerde mağduriyet ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular bu bölümde sunulmuştur. Ölçekler arasındaki korelasyon (r) ve anlamlılık (p) değerleri tablolar halinde sunulmuştur. Büyüköztürk ve diğerlerine (2009) göre değişkenler arasındaki korelasyon katsayısının 0.70-0.99 arasında olması yüksek düzeyde, 0,69-0,30 arasında olması orta düzeyde, 0.29-0,01 arasında olması ise düşük düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu sebeple değişkenler arasındaki ilişki düzeyi bu verilere göre değerlendirilmiştir.

Öğretmenlerin Çok Boyutlu Mağduriyet Ölçeği alt boyutları ve toplam ölçek puanları ile Beck Anksiyete Ölçeği alt boyutları ve toplam puanları arasındaki ilişki (r) ve anlamlılık düzeyi (p) Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği ve BeckAnksiyete Ölçeği Alt Boyutu Arasındaki Korelasyon (r) ve Anlamlılık (p) Değerleri

Alt Boyutlar	Beck Anksiyete Ölçeği					
	Subjektif Kaygı		Somatik Semptomlar		BAÖ toplam	
	r	p	r	p	r	p
Fiziksel Mağduriyet	0,64	***0,0001	0,88	***0,0001	0,67	***0,0001
Sosyal Mağduriyet	0,37	**0,005	0,31	*0,022	0,36	**0,007
Sözel Mağduriyet	0,16	0,239	0,11	0,399	0,15	0,278
Siber Mağduriyet	-0,11	0,410	-0,13	0,336	-0,12	0,369
Cinsel taciz	-0,00	0,958	-0,04	0,760	-0,02	0,882
Kişisel mülkiyet suçları	0,19	0,152	0,18	0,18	0,20	0,151
ÇBÖMÖ Toplam	0,32	*0,019	0,31	*0,040	0,31	*0,021

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Tablo 1 incelendiğinde Beck Anksiyete Ölçeği subjektif kaygı alt boyut puanları ile Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeğinin fiziksel mağduriyet alt boyutu arasında $r=0,64$ ($p=0,0001$) düzeyinde pozitif yönde orta derecede anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Beck Anksiyete Ölçeği subjektif kaygı alt boyutu ile Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği sosyal mağduriyet alt boyutu arasında $r=0,37$ ($p=0,005$) düzeyinde pozitif yönde orta derecede anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Beck Anksiyete Ölçeği subjektif kaygı alt boyutu ile Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeğinin toplam ölçek puanı arasında ise $r=0,32$ ($p=0,019$) düzeyinde pozitif yönde orta derecede bir ilişki belirlenmiştir.

Beck Anksiyete Ölçeği somatik semptomlar alt boyut puanları ile fiziksel mağduriyet arasında ise $r=0,88$ ($p=0,0001$) düzeyinde pozitif yönde yüksek derecede bir ilişki tespit edilmiştir. Beck Anksiyete Ölçeği somatik semptomlar alt boyutu ile Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeğinin sosyal mağduriyet alt boyutu arasında $r=0,31$ ($p=0,022$) düzeyinde pozitif yönde orta derecede anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Beck Anksiyete Ölçeği somatik semptomlar alt boyutu ile Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeğinin toplam ölçek puanı arasında ise $r=0,31$ ($p=0,040$) düzeyinde pozitif yönde orta derecede anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeğinin toplam puanları arasında ise $r=0,31$ ($p=0,021$) düzeyinde pozitif yönde orta derecede korelasyon katsayılarının elde edildiği görülmektedir.

Tablo 1'e göre katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği toplam puanları ile Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği toplam ve alt boyut puanları ile fiziksel mağduriyet, sosyal mağduriyet alt boyutları puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı, orta ve yüksek düzeyde bir ilişki belirlenmiştir. Buna göre katılımcıların mağduriyet puanları arttıkça kaygı puanlarının da arttığı belirlenmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMAVE ÖNERİLER

Bu araştırmada öğretmenlerde mağduriyet ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Fiziksel ve Sosyal Mağduriyet alt boyutları ile Subjektif Kaygı, Somatik Semptomlar ve Beck Anksiyete Ölçeği toplam puanı arasında orta ve yüksek düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiş, fiziksel ve sosyal mağduriyete maruz kalan öğretmenlerin kaygı düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna karşın Beck Anksiyete Ölçeğinin Subjektif Kaygı, Somatik Semptomlar alt boyutları ve ölçeğin toplam puanları ile Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeğinin Sözel Mağduriyet, Siber Mağduriyet, Cinsel Taciz, Kişisel Mülkiyet Suçları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği ve Beck Anksiyete Ölçeğinin toplam puanları arasında ise $r=0,31$ ($p=0,021$) düzeyinde pozitif yönde orta derecede korelasyon katsayılarının elde edildiği görülmektedir. Buna göre mağduriyet düzeyleri yüksek olan öğretmenlerin kaygı düzeylerinin de yüksek olduğu söylenebilir. Mağduriyet algısı oluşan öğretmenlerin kaygılı ve tedirgin oldukları, yaşantılarının olumsuz yönde etkilendiği söylenebilir. Alan yazında yapılan benzer çalışmalarda elde edilen bulgular da bu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Örneğin Wet (2010) yaptığı çalışmada

şiddete uğramış öğretmenlerde yaşanan mağduriyetin stres, kendini suçlu hissetme, utanma, sınırlarını kontrol edememe, gibi psikolojik sıkıntıların yanı sıra başağrısı, uyuma güçlüğü, beslenme bozukluğu, stres ve tükenme, güçsüzlük hissi gibi fiziksel rahatsızlıklarında görülebileceğini ifade etmektedir. Karagüven (1999) yaptığı tanımlamada kaygıyı, başa bir tehlike geleceği duygusu, huzursuzluk, gerilim ve korku ile karakterize edilen, hoş olmayan duygusal bir durum olarak tanımlamaktadır. Dinler'e (2006) göre mağduriyet herhangi bir konuda zarara ya da haksızlığa uğramış ve bunun neticesinde belirli kazanımlardan mahrum kalmış kişi ya da topluluklar olarak tanımlanmaktadır. Nitekim ölçeklerin fiziksel mağduriyet ve somatik semptomlar alt boyutları arasında mükemmel yakın bir korelasyon çıkması ($r=0,88$, $p=0,0001$) bu tanımlamalarla örtüşen bir sonuç olarak kabul edilebilir. Tüm bu araştırmalar sonucu ortaya çıkan tanımlamalar mağduriyet ve kaygı arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada da mağduriyet ile kaygı arasında literatürü destekler nitelikte sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre bu araştırmada elde edilen sonuçların alan yazın ile tutarlı olduğu söylenebilir. Fakat buna karşın Büyüköztürk ve diğerlerine (2009) göre korelasyonel araştırmalar neden-sonuç ilişkisi olabileceği konusunda araştırmacılara fikir verebilir ama neden-sonuç ilişkisinin kesinleştiği şeklinde yorumlanamaz. Bu araştırmada da korelasyonel araştırma yöntemi kullanıldığı için kaygı ile mağduriyet arasında bir neden-sonuç ilişkisinin var olduğu düşünülebilir. Fakat bu ilişkinin kesin olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Bu sebeple kaygı ve mağduriyet arasındaki ilişki arasında mutlak bir neden-sonuç ilişkisinin varlığını kanıtlayabilmek için nitel araştırmalar yapmak gerekmektedir.

Beck Anksiyete Ölçeğinin Sübjektif Kaygı, Somatik Semptomlar alt boyutları ve ölçeğin toplam puanları ile Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeğinin Sözel Mağduriyet, Siber Mağduriyet, Cinsel Taciz, Kişisel Mülkiyet Suçları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Alisinanoğlu ve Ulutaş'a (2000) göre kaygı, bazı insanlarda yavaş yavaş gelişip uzun süre devam eden stresten sonra; bazı insanlarda yaşamlarının rotasını kesin bir surette kontrol edemediklerini hissettiklerinde; bazı insanlarda geçmişte yaşamış oldukları stresli olaylarla gelecekte de karşı karşıya gelmekten endişe duyduklarında; bazılarında ise; genetik bir yatkınlıktan ötürü ortaya çıkar. Bu bağlamda ele alındığında kaygının tek bir nedeni olmaması, süreç içerisinde de ortaya çıkabilmesi, genetik faktörlerin de etkili olması gibi sebeplerden dolayı bir ilişki bulunamamış olabilir. Buna göre öğretmen mağduriyeti, kaygıyı tetikleyen tüm unsurlar ile birlikte değerlendirildiğinde daha müspet sonuçlar alınabilir. Ayrıca değişkenler arasında bir neden sonuç ilişkisini belirlemek gerekir. Bunun için ise odak grup görüşmeleri yapılabilir.

Bunların yanı sıra bu çalışmanın en önemli sınırlılıkları, araştırmanın yapıldığı bölgenin benzer sosyoekonomik çevresi ve sosyal kültürü olan bir örneklemden oluşması ve derinlemesine analiz yapılmasına imkân tanımayan nicel bir araştırma olarak gerçekleştirilmesidir. Farklı çevrelerden alınan örneklem grupları üzerinde yapılacak bir nitel araştırma ile çok daha verimli, problemi açıkça tanımlayan ve neden sonuç ilişkisini belirleyen sonuçlar alınabilir.

Sonuç olarak bu araştırmada öğretmenlerde şiddet vd. durumlar dolayısıyla meydana gelen mağduriyet düzeyi ile kaygı düzeyi arasındaki orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki ortaya çıkmıştır. Bu sonuç mağduriyet yaşayan öğretmenlerin kaygı düzeylerinin de yüksek olduğunu göstermektedir.

Öneriler

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara ilişkin politika geliştiricilere ve ilerde yapılacak çalışmalara yönelik araştırmacılara öneriler sunulmuştur.

Politika Geliştiricilere Öneriler

Bu bölümde araştırmanın amaçlarına ve alt amaçlarına yönelik olarak elde edilen sonuçlara ilişkin politika geliştiricilere öneriler sunulmuştur.

- Öğretmen mağduriyeti, öğretmene şiddet ile başa çıkma konusunda mesleki eğitim seminerleri düzenlenmesi önerilmektedir.
- Mağduriyete uğrayan öğretmenlere yönelik psikolojik destek verilmesi, mesleki motivasyonlarını artırıcı teşvik programlarının uygulanması önerilmektedir.
- Özellikle şiddetten dolayı mağduriyet yaşayan öğretmenlerin kaygı düzeylerini kontrol altında tutabilmeleri, kaygıyı iyi yönetebilmeleri, olumsuz duygularla baş edebilmeleri konusunda yardım alabilmeleri için grup terapi programlarının düzenlenmesi önerilmektedir.
- Okullarda değerler eğitimine yönelik çalışmaların artırılması, değerler eğitiminin etkin bir şekilde yürütülmesi konusunda gerekli adımların atılması önerilmektedir.

Araştırmacılara Öneriler

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlara ilişkin ilerde yapılacak araştırmalar için araştırmacılara öneriler sunulmuştur.

- Öğretmenlerde kaygı konusunda yapılacak araştırmalarda, öğretmenlerde kaygıyı tetikleyen sebepler arasında öğretmen mağduriyetinin de incelenmesi önerilmektedir.
- Sonraki çalışmalarda mağduriyet ile kaygı arasında bir neden-sonuç ilişkisinin kesinliğini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılması önerilmektedir.
- Bu konunun farklı okul türleri ve sosyoekonomik çevresi olan okullarda çalışan öğretmenler üzerinde gerçekleştirilmesine yönelik nicel ve nitel araştırmalar yapılabilir.

Yazarlık Katkısı

Bu makale birinci yazarın yüksek lisans tezi esas alınarak üretilmiştir (%70). İkinci yazar (%15) ve üçüncü yazar (%15) makaleye dönüştürme, şekil yönünden incelenmesi, tabloların düzenlenmesi çalışmalarını yapmıştır.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırmada kullanılan veriler 2018 yılında toplanmıştır. Bilindiği üzere TÜBİTAK ULAKBİM TR DİZİN'deki verilerden 2020 ve öncesindeki çalışmalardan Etik Kurul İzni istenmeyeceği yönünde bir karar almıştır. Bu çalışma Aysa Studies dergisine 2022 yılında gönderilmiştir. Geriye dönük etik kurul beyanı alınamayacağından bu araştırmada etik kurul beyanı alınmamıştır.

KAYNAKÇA

- Alisinanoğlu, F. & Ulutaş, D. (2000). Çocuklarda Kaygı ve Bunu Etkileyen Etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 0(145), 15-19.
- Beck, A. T., Epstein, N., Brown, G. & Steer, R. A. (1988). An Inventory For Measuring Clinical Anxiety: Psychometric Properties. *Journal of Consulting ve Clinical Psychology*, 0(56), 893-897.
- Birlik, E. (2021). Çok Boyutlu Öğretmen Mağduriyet Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması. *Asya Studies*, 5(18), 97-108.
- Büyüköztürk, Ş. (1997). Araştırmaya Yönelik Kaygı Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12(12), 453-464.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Atıf İndeksi.
- Cumaoğlu, N. (2007). The Exposure of Primary School Teachers to Bullying: An Analysis of Various Variables. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 35(6), 789-802.
- Daniels, J. A., Bradley, M. C. & Hays, M. (2007). The Impact of School Violence on School Personnel: Implications For Psychologist. *Professional Psychology: Research and Practice*, 38(6), 652-659.
- Demir, M. K. (2011). Öğretmen Adaylarının Karşılaşmak İstemedikleri Davranışların Analizi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(31),68-84.
- Dinler, V. (2006). *Mağdur Kavramına Çok Yönlü Yaklaşım; Suç Mağdurları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Espelage, D., Anderman, E. M., Brown, V. E., Jones, A., Lane, K. L., McMahon, S., Reddy, L. A., & Reynolds, C. R. (2013). Understanding and Preventing Violence Directed Against Teachers. *American Psychologist*, 68(2), 75-87.
- Furlong, M. & Gale, M. (2000). The School in School Violence: Definitions And Facts. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8(2), 71-81.
- Ingersoll, R. (2001). Teacher Turnover and Teacher Shortages: An Organizational Analysis. *American Educational Research Journal*, 0(38),499-534.
- Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (1995). *Reducing School Violence Through Conflict Resolution*. Virginia: ASCD Books.
- Karagüven, M. H. Ü. (1999). Açık Kaygı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği ile İlgili Bir Çalışma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(11), 203-218.

- Kondrasuk, J. N., Greene, T. G., Waggoner, J., Jacqueline, E., Edwards K. & Nayak-Rhodes A. (2005). Violence Affecting School Employees. *Education Faculty Publications and Presentations*, 125(4), 638-647.
- McMahon, D., Martinez, A., Espelage, D., Rose, C., Reddy, L. A., Lane K. & Brown, V. (2014). Violence Directed Against Teachers: Results From a National Survey. *Psychology in the Schools*, 0(51), 753–766.
- Özdemir, S. M. (2012). An Investigation of Violence Against Teachers in Turkey. *Journal of Instructional Psychology*, 39(1), 51- 62.
- Özdere M. & Terzi Ç. (2018). Liselerde Öğretmene Yönelik Şiddetin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Niğde İli Örneği. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 68-88.
- Özdere, M. (2019). Öğretmenlere Yönelik Şiddetin Okul İklimi Açısından Değerlendirilmesi: Niğde İli Örneği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Çetin Terzi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özkılıç, R. & Kartal, H. (2012). Teachers Bullied by Their Students: How Their Classes Influenced After Being Bullied? *Procedia: Social and Behavioral Sciences*, 0(46), 3435–3439.
- Reddy, L. A., Espelage, D. L., Anderman, E. M., Kanrich, J. B., & McMahon, D. (2018). Addressing Violence Against Educators Through Measurement and Research. *Aggression and Violent Behavior*, 0(42), 9–28.
- Ulusoy, M., Şahin, N. H. & Erkmen, H. (1998). Turkish Version of The Beck Anxiety Inventory: Psychometric Properties. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 12(2), 163-172.
- Wet, C. (2010). Victims of Educator-Targeted Bullying: A Qualitative Study. *South African Journal of Education*, 0(30), 189-201.
- Wilson, C. M., Douglas, K. S. & Lyon, D. R. (2011). Violence Against Teachers: Prevalence and Consequences. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(12), 2353-2371.
- Yaman, E. & Kocabaşoğlu, N. (2011). Zorbalığa Farklı Bir Bakış: Öğrencilerin Öğretmenlerine Zorbalık Yaptığı Bir Dikey Zorbalık Araştırması. *İlköğretim Online*, 10(2), 653-666.
- Yang, C., Jenkins, L., Fredrick, S. S., Chen, C., Xie, J. S. & Nickerson, A. B. (2019). Teacher Victimization by Students in China: A Multilevel Analysis. *Aggressive Behavior*, 45(2), 169-180.